

**ŠMELOVÁ, Eva, Alena PETROVÁ, SOURALOVÁ, Eva,
a kol. PŘIPRAVENOST DĚTÍ K ZAHÁJENÍ
POVINNÉ ŠKOLNÍ
DOCHÁZKY V KONTEXTU SOUČASNÉHO KURIKULA**

Vladislava Marciánová

Dětské centrum Ostrůvek v Olomouci, p. o.

Recenze posuzuje monografii představující ucelený a přehledný pohled na problematiku připravenosti dětí k zahájení povinné školní docházky. Problematika školní zralosti se v současnosti stává velmi aktuální. Nelze přehlédnout skutečnost, že uvedená problematika nebyla v ČR v několika desetiletích uceleně a systematicky řešena tak, jak je tomu v této monografii.

Význam publikace spočívá jednak v přehledném a komplexním vhledu do problematiky připravenosti dětí k zahájení povinné školní docházky a také v závěrech rozsáhlého výzkumu (studie projektu GAČR č. 406/09/0206) zohledňujícího současné potřeby primárního a preprimárního vzdělávání v kontextu současného kurikula.

Po teoretické stránce řeší problematiku připravenosti dětí k zahájení povinné školní docházky několik autorů (z českých např. Kutálková, Jak připravit dítě k povinné školní docházce; ze zahraničních potom např. Anderson, Dobrý start do školy, jak můžete připravit vašemu dítěti dobrý vstup do školy). Jedinečnost recenzované monografie je postavena na skloubení teoretické části s rozsáhlým výzkumem na mezinárodní úrovni.

Autorský kolektiv publikace, stejně jako řešitelský tým předkládaného výzkumu, tvoří odborníci z oblasti preprimárního a primárního vzdělávání, psychologové a speciální pedagogové působící na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V rámci výzkumu probíhala spolupráce se zahraničními vysokoškolskými institucemi v Polsku, Slovinsku a Slovensku. Jedná se o státy, v nichž prochází předškolní vzdělávání rovněž reformou, jako je tomu v ČR.

Kolektivní monografii tvoří dvě části. První, teoretická část představuje teoretická východiska problematiky školní připravenosti. Tato část je rozdělena do šesti kapitol.

První kapitola popisuje vývoj předškolního kurikula a požadavků pro zahájení povinné školní docházky v ČR. Historický vhlad se soustředí především na výstupy jako požadavky pro zahájení školní docházky od roku 1945 do roku 2012.

Další kapitola je zaměřena na děti se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich integraci v podmínkách běžné mateřské školy. Zde autorky předkládají stručný historický exkurz problematiky jedinců se speciálními potřebami a předkládají současné pojetí inkluzivního vzdělávání, včetně praktického základního terminologického vymezení.

Následující kapitoly teoretické části jsou zaměřeny na psychologickou problematiku školní zralosti.

Autorky detailně popisují vývoj dítěte předškolního věku v oblasti tělesné, motorické, kognitivní, emocionální a sociální. Podkapitola Hra rozebírá významný socializační činitel předškolního vývoje.

Kapitola čtvrtá, Vstup do školy, charakterizuje tuto radikální a náročnou životní změnu života dítěte. Je zdůrazněna potřeba komplexního chápání odolnosti vůči školní zátěži.

Je definován pojem školní zralost, který je následně rozčleněn do základních oblastí – tělesné, kognitivní, emocionální, motivační a sociální. V souvislosti se zdůrazněnou potřebou kvalitní připravenosti dětí ke školní docházce je zde podpořeno stanovení povinného zařazení dítěte do preprimárního vzdělávání rok před zahájením školní docházky.

Následující kapitola představuje psychologickou charakteristiku dítěte mladšího školního věku. Je koncipována podobně jako kapitola třetí (Psychologická charakteristika dítěte předškolního věku), s důrazem na srovnání obou vývojových období.

Kapitola Výtvarný projev v dětském věku deskribuje jeho vývojová stádia a poukazuje na možný význam a využití dětské kresby. Autorky zároveň varují před radikálními a spekulativními závěry z kreseb dětí a doporučují ponechat interpretaci této pomocné diagnostické metody zkušenému odborníkovi.

Druhá část publikace popisuje připravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu výzkumu realizovaného v rámci projektu GAČR č. 406/09/0206 v letech 2009 - 2012.

První kapitola informuje o výzkumném záměru a popisuje čtyři etapy výzkumného šetření. Jsou zde definovány a detailně rozebrány použité výzkumné metody.

Výzkumný vzorek tvořilo 931 dětí z ČR a 448 dětí z vybraných evropských zemí (Slovinska, Slovenské republiky a Polska).

Ve speciální výzkumné části jsou formulovány hypotézy v souvislosti s působením proměnných, jako jsou pohlaví dětí, úroveň vzdělání rodičů, odklad školní docházky, laterální preference, sourozenské konstelace, bydliště. Celkem je formulováno 31 hypotéz.

Významným dílčím cílem výzkumu bylo srovnání vzorků dětí z některých zemí EU. Autorky upozorňují na náročnost této části výzkumu (podstatně omezenější vzorek dětí, nebylo možné využít všechny nezávislé proměnné vzhledem k jejich velmi nevyrovnanému zastoupení).

Tělesná konstituce dětí (s možností nalezení souvislostí mezi tělesným a psychickým vývojem, které autorky neopomíjí) byla vzhledem k organizační složitosti posuzována orientačně, tato část výzkumného plánu a závěrů je považována jako orientační předvýzkum.

Významnou částí publikace je detailní diskuze. Výsledky provedeného výzkumu jsou diskutovány s využitím aktuálních publikací v oblasti školní připravenosti. Autorky zároveň zařazují srovnání výsledků s některými studiemi dané problematiky.

Vybrané aspekty výzkumu včetně svých výsledků jsou zařazeny do pedagogického kontextu v následující kapitole, kterou autorky vymezují důležitě pojítka mezi teoretickou a výzkumnou částí. Přehledně jsou znázorněny dílčí kompetence (dle RVP PV 2004), nechybí pojetí různých klasifikací kompetencí. S reflexí teoretické části jsou propracovány jednotlivé komponenty školní zralosti. V této kapitole je komparována teorie s praxí graficky zvýrazněnými schémata „Co ukazuje výzkum“ (tab. 30 – 54). Jsou prezentovány a diskutovány výsledky stěžejních oblastí, mezi které patří Předškolní vzdělávání a jeho vliv na zaškolení dítěte, Motivace a intelektový vývoj dítěte, Hra – základní činnost dítěte předškolního věku, Kognitivní a percepční zralost, Jemná motorika, grafomotorika a vizuomotorika, Poruchy učení a Soustředěnost, samostatnost a emoce.

V Závěru je shrnut aktuální systém kurikulárních dokumentů a kurikulární reformy předškolního vzdělávání. Je vytyčen cíl samotného předškolního vzdělávání. Důraz je kladen na chápání předškolního vzdělávání jako doplnění výchovy rodinné. Předškolní období je charakterizováno jako období, v němž jsou vytvářeny základy klíčových kompetencí, jejichž význam je v závěru publikace taktéž definován.

Autorky se vyjadřují rovněž k současné kritice odkladů povinné školní docházky, přičemž se na základě výsledků výzkumu přiklání k přínosu těchto odkladů, za dodržení podmínky multidisciplinárního přístupu.

Monografie má 312 stran, obsahuje anglické resumé, 4 obrázky. Výzkumná část obsahuje 54 tabulek. Součástí publikace je 10 příloh, všechny vztaheny k výzkumné části.

Členění teoretické části textu je přehledné, zahrnuje všechna obsáhlá hlediska problematiky připravenosti dětí k zahájení povinné školní docházky v logické návaznosti.

Výzkumná část obsahuje všechny náležitosti náročného výzkumu.

Závěry výzkumu poskytují cenné poznatky včetně inspirujících námětů.

Domnívám se, že recenzovaná monografie je odborně erudovanou, vědecky kvalitní, ale i prakticky využitelnou, čtivou a zajímavou publikací, která motivuje ke svému využití jak odbornou veřejnost (učitele mateřských, základních škol, psychology), tak i studenty pedagogických a psychologických fakult.

Literatura

ANDERSON, Jean, Susan Fischgrund a Lobascher Mary. *Dobry start do školy: Jak můžete připravit vašemu dítěti dobrý vstup do školy*. Praha: Portál, 1993. ISBN 978-80-8528-266-5.

KUTÁLKOVÁ, Dana. *Jak připravit dítě do 1. třídy*. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-1040-4.

ŠMELOVÁ, Eva, Alena PETROVÁ, SOURALOVÁ, Eva, a kol. *Přípravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula*. 1. vyd. 2012. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3345-5.